

Av. Hamit TIRYAKI
İş Hukuku Uzmanı

SGK’NIN İŞ KAZASI NEDENİYLE İŞVEREN ve ÜÇÜNCÜ KİŞİLERE RÜCU HAKKINDA ÖNE ÇIKAN HUSUSLAR

1. GİRİŞ

İşverenlerin, işçilerin sağlığını koruma ve iş kazalarını önleme konusunda yükümlülüklerine tam olarak uymamaları durumunda SGK’ya karşı sorumlulukları gündeme gelmektedir. 5510 sayılı Kanunun 21 inci maddesine göre SGK, işçiye veya hak sahiplerine ödeyeceği parayı rücu etme yetkisine sahiptir. SGK’nın sunduğu hizmetin bedelini sorumlulardan geri istemesine dönük davalara SGK rücu tazminat davası denir.

Peşin değer, gelecekte ödenecek gelirlerin, ölüm ihtimali ve belirli bir faiz faktörüne göre hesaplanan bugünkü değerini ifade etmektedir. SGK, iş kazası ya da meslek hastalığı ve malullük sonucu sigortalılara, bunların ölümü halinde de hak sahiplerine yaptığı her türlü ödemelerle, bağlanmış bulunduğu gelirin başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değerini, zarara sebep olan işveren ya da üçüncü kişilere rücu etmektedir. İşte bu yıllar boyu ödeyeceği gelirin, belli bir tarihteki peşin sermaye değerinin öncelikle hesap edilmesi gerekmektedir.

II. RUCUEN TAZMİNAT DAVASINDA ÖNE ÇIKAN HUSUSLAR

2.1. İşverenin Kusuru

İş kazası ve meslek hastalığı, işverenin kastı veya sigortalıların sağlığını koruma ve iş güvenliği mevzuatına aykırı bir hareketi sonucu meydana gelmişse, SGK tarafından sigortalıya veya hak sahiplerine bu Kanun gereğince yapılan veya ileride yapılması gereken ödemeler ile bağlanan gelirin başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değeri toplamı, sigortalı veya hak sahiplerinin işverenden isteyebilecekleri tutarlarla sınırlı olmak üzere, SGK tarafından işverene ödettirilir.

İşverene karşı açılan davalarda 5510 Sayılı Kanuna göre rücu alacağından sorumluluk belirlenirken kural olarak, işveren yönünden gelirin başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değeri ile yargılamada yönteminde hesaplanacak gerçek (maddi) zarar karşılaştırması yapıp düşük (az) olan tutar esas alınmalıdır¹.

2.1.1. Meslek Hastalığı Çalışma Koşullarından Kaynaklandığından İşverenin Sorumlu Olduğu

¹ Yrg. 10 HD’nin 15.05.2019 tarihli ve E. 2019/2381, K. 2019/4326 sayılı kararı.

Meslek hastalığı olaylarında, işveren ve üçüncü şahısların sorumluluk halleri aranmaksızın, sigortalılara tahsis edilen gelirlerin ilk peşin sermaye değerleri hesaplanıp, rücu tazminat davası açılmaktadır. Zira, meslek hastalığı işyerinin çalışma koşullarından ileri geldiği için işveren, olaydan doğrudan sorumlu bulunmaktadır.

2.2. Üçüncü Kişinin Kusuru

5510 sayılı Kanununun 39 uncu maddesinin birinci fıkrası, “Üçüncü bir kişinin kastı nedeniyle malul veya vazife malulü olan sigortalıya veya ölümü halinde hak sahiplerine, bu Kanun uyarınca bağlanacak aylığın başladığı tarihteki ilk **peşin sermaye değerinin varısı** için Kurumca zarara sebep olan üçüncü kişilere rücu edilir” hükmünü amirdir.

Malullük veya ölüm hali, kamu görevlilerinin veya er ve erbaşlar ile kamu idareleri tarafından görevlendirilen diğer kişilerin vazifelerinin gereği olarak yaptıkları fiiller sonucu meydana gelmiş ise, bu fiillerden dolayı haklarında kesinleşmiş mahkumiyet kararı bulunanlar hariç olmak üzere, sigortalılara yapılan ödemeler veya bağlanan aylıklar için SGK tarafından, kurumuna veya ilgililere rücu edilmez.

2.2.1. İşçinin Kasdı

Kasdi veya suç sayılan bir hareket yüzünden iş kazasına uğrayan, meslek hastalığına tutulan ve hastalanan sigortalıya geçici/sürekli iş göremezlik geliri/ödenegi verilmez. Yalnızca gerekli sağlık yardımları yapılır. Sigortalının intihar etmesi Yargıtay’a göre kast kavramına girmez².

2.3. Peşin Sermaye Değeri Tabloları

Peşin değer, gelecekte ödenecek gelirlerin, ölüm ihtimali ve belirli bir faiz faktörüne göre hesaplanan bugünkü değeridir.

5510 sayılı Kanununun 21, 23 ve 39 uncu maddelerinde belirtilen giderlerin, yaş, kesilme veya yeniden bağlanma ya da hak sahipliği nedeniyle sonradan gelir veya aylık bağlanma ihtimalleri ve %5 iskonto oranı dikkate alınarak hesaplanan tutarı tespit etmek amacıyla peşin sermaye değeri tabloları hazırlanmıştır.

2.3.1. Hangi Tablonun Kullanılacağı

5510 sayılı Kanununun 21, 23 ve 39 uncu maddelerinde belirtilen ilk peşin sermaye değeri, hesaplarında 2011/58 sayılı Genelge ekindeki tablolar kullanılacaktır. Genelge ekinde “iş kazası sonucu ölen kadın sigortalının hak sahibi eşine ölüm geliri”, “iş kazası sonucu ölen sigortalının ana ya da babasına ölüm geliri”, “iş kazası sonucu ölen sigortalının kız ya da erkek çocuklarına ölüm geliri”, “iş kazası geçirip, kaza sonrası hayatta kalan kadın sigortalılar”, “iş kazası sonucu ölen erkek sigortalının hak sahibi eşine ölüm geliri”, “iş kazası geçirip kaza sonrası hayatta kalan erkek sigortalılar” olmak üzere altı ayrı tablo vardır.

İlk peşin sermaye değeri, gelir veya aylığın başlangıç tarihinde yürürlükte olan peşin sermaye değeri tablolarına göre belirlenecektir. Buna göre; gelirin başlangıç tarihi;

2008/Ekim aybaşından önce ise 506 sayılı Kanuna göre hesaplanan peşin değerler için kullanılan peşin sermaye değeri tabloları (Ek-26),

2008/Ekim ayı başı ile 2012/32 sayılı Genelgenin yayım tarihi arasında ise 5510 sayılı Kanuna göre hesaplanan peşin değerler için kullanılan peşin sermaye değeri tabloları (Ek-27),

² Mustafa KILIÇOĞLU, Tazminat Hukuku, Ankara 2014, s. 679.

2012/32 sayılı Genelgenin yayım tarihinden sonra ise Türkiye için hayat ve hayat annüite tablolarına göre yeniden güncellenen peşin sermaye değeri tabloları (Ek-41),

Kullanılacaktır.

2.3.2. Rücu Davalarına Esas Peşin Sermaye Değerlerinin Hesaplanması

Peşin sermaye değeri, sigortalı veya hak sahibinin **yıllık gelirinin** gelir başlangıç tarihindeki yaşı karşısında gösterilen peşin sermaye değeri tablosundaki değerle çarpımı sonucu bulunan rakamın 100 e bölünmesi (Aylık Gelir Tutarı x 12 x peşin sermaye değeri tablosundaki değer) / 100) suretiyle hesaplanmaktadır.

Sosyal yardım zammının peşin sermaye değeri de, sigortalının veya hak sahibinin bir aylık **sosyal yardım zammı** tutarı esas alınarak yukarıdaki aynı formülle belirlenir.

Örneğin kadın sigortalı iş kazası sonucu ölmüştür. Hak sahibi durumunda 25 yaşında eş bulunmaktadır. İş kazasında 506 sayılı Kanununun 26 ncı maddesi gereği işverenin sorumluluğu tespit edilmiş olup, hak sahibine 1/12/2007 tarihi itibariyle gelir bağlanmıştır. Gelir başlangıç tarihindeki gelir miktarı ile sosyal yardım zammı için peşin değer hesabı yapılacaktır. Peşin sermaye değeri için 2008/Ekim ayı başından önce düzenlenmiş olan ve Genelge eki Ek-26/a'da yer alan (1) numaralı tabloya bakılır.

Gelirin, gelir başlangıç tarihindeki miktarı : 346,13

Sosyal Yardım Zammı : 4,69 TL

Eşin yaş karşılığı peşin sermaye tablosu değeri : 1.684,32

Gelirin ilk peşin sermaye değeri : (346,13 x 12 x 1.684,32) / 100 = 69.959,24 TL dir.

SYZ'nin ilk peşin sermaye değeri: (4,69 x 12 x 1.684,32) / 100 = 947,94 TL dir.

2.3.3. Gelirdeki Aylık Artışlar

Gerek 506 sayılı Kanununun 26 ncı maddesinde yapılan değişiklik, gerekse 5510 sayılı Kanununun 21 inci maddesindeki hüküm gereğince, gelirlerin Kanunda belirtilen aylık artış oranlarıyla artırılması sonucu meydana gelen artışlar için **ek peşin değerler hesaplanmaz.**

Ancak, gelirin aylık artışları dışında artması veya azalması durumunda ve aşağıda belirtilen diğer durumlarda peşin değer hesabı yeniden yapılır:

Sürekli iş göremezlik derecesinin artması sonucunda gelir miktarı da artacağından, bu durumda gelirin arttığı tarih itibariyle yeniden peşin değer hesabı yapılır ve bu tarihe kadar yapılan fiili ödemeler bunun üzerine ilave edilir.

Sürekli iş göremezlik derecesinin düşmesi sonucu gelir miktarı azalacağından, gelirin azaldığı tarih itibariyle yeniden peşin değer hesabı yapılır, ancak bu tarihe kadar yapılan fiili ödemeler bunun üzerine ilave edilir.

506 sayılı Kanuna göre bağlanan gelirlerde sürekli iş göremezlik derecesi % 25 ve üzerinde olanlara 506 sayılı Kanununun 96 ncı maddesinde öngörülen **alt sınır aylığından daha az aylık bağlanmamaktadır.** Bu nedenle, sigortalıların kontrol muayeneleri sonucunda iş göremezlik dereceleri artsa bile aylık miktarlarında 96 ncı madde uygulamasından dolayı herhangi bir değişiklik meydana gelmemektedir. Gelir miktarının değişmediği bu tür durumlarda yeniden peşin sermaye değeri hesaplanmaz.

Birden fazla iş kazasına uğrayan sigortalılar için birden fazla işverenin kusurlu olması halinde, her bir iş kazası için işverenlere açılacak rücu davaları için peşin sermaye değeri hesabı yapılır. Sigortalının birden fazla iş kazası sonucu birleştirilen sürekli iş göremezlik derecesi oranının % 25 ve üzerinde olması nedeniyle yeni hesaplanan gelir miktarı

değişmese bile iş kazalarının olmasında işverenlerin kusurunun bulunması halinde her bir işverenin kusuruna göre peşin sermaye değeri hesaplanacak ve hesaplamada **Baltazar formülü** kullanılır.

Geçirdiği birinci iş kazasında işveren kusuru olduğu halde, Kurumca tespit edilen sürekli iş göremezlik derecesinin % 10'un altında olması nedeniyle gelir bağlanamayan ve bu nedenle işverene rücu davası açılmayan sigortalının, ikinci bir iş kazası geçirmesi ve birleştirilen sürekli iş göremezlik derecesinin % 10 un üzerinde olmasından dolayı gelir bağlanması durumunda, ilk iş kazasında kusuru bulunan işverene rücu işlemi yapılır.

Geçici iş göremezlik süresince işçinin iş gücü kaybı % 100 olarak kabul edilir ve hesaplama buna göre yapılır.

2.4. 60 Yaşından Büyük Sigortalılara Rücu Davası Açılmaması Sorunu

506 sayılı Kanun uygulamasında 60 yaşından büyük sigortalılar için rücu davası açılmamakta idi. Bu yaş sınırı, aktif çalışma dönemi kavramı dikkate alınarak belirlendiğinden, yurtdışı uygulamaları esas alarak aktif çalışma dönemi 65 yaş olarak değiştirilmiştir. Buna göre, Kanunda 65 yaşından büyük sigortalılar için rücu davası açılmayacaktır. Ancak Yargıtay SGK'nın bu düzenlemesini kabul etmemektedir: 5510 sayılı Kanun'un 21. maddesinde, gelir bağlanan sigortalının yaşı sebebiyle ilgililer aleyhine rücu davası açılmayacağını öngören ayırık bir düzenleme bulunmadığından, Kurum'un 2011/58 Sayılı genelgesine dayanıp rücu davası açmayacak olması alacağın rücu edilebilir bir alacak olduğu sonucunu değiştirmeyecektir. Sonuç olarak, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 55. maddesi gereğince rücu edilmesi mümkün olan peşin değerli gelirin tazminat alacağından tenzili kanunun emredici hükmü gereğidir. Yerel mahkemece, ...'nun tek taraflı takdir hakkı ile sigortalıya bağladığı peşin değerli gelir sebebiyle sorumlulara rücu etmeyecek olmasının, emredici hükümlere aykırı olacak ve davacının aynı zarar verici olay sebebiyle mükerrer yararlanması sonucunu doğuracak şekilde yorumlanması doğru olmamıştır. Yapılacak iş, Kurumca bağlanan gelirlerin ilk peşin değerinin rücu edilebilecek kısmını tespit edip, belirlenen zarar tutarından indirmek ve oluşacak sonuca göre karar vermektir³.

2.5. Zamanaşımı

SGK rücu davalarında zamanaşımı süresi, 5510 sayılı Kanununun 93 üncü maddesinde düzenlenmiştir: Bu Kanuna dayanılarak Kurumca açılacak tazminat ve rücu davaları, on yıllık zamanaşımına tâbidir. Zamanaşımı tarihi; rücu konusu gelir ve aylıklar bakımından Kurum onay tarihinden, masraf ve ödemeler için ise masraf veya ödeme tarihinden itibaren başlar. Bu düzenlemedeki zamanaşımı süresi, işveren, üçüncü kişiler ve sigortacı bakımından açılacak rücu davalarını kapsar⁴.

için ayrı ayrı düzenlenmiştir. Eğer rücu edilecek kişi üçüncü bir kişi ise uygulanacak zamanaşımı kanunda "Haksız Fiiller" için düzenlenen zamanaşımı süresi olan 2 yıldır. Ancak eğer kurumun rücu edeceği kişi; işveren konumunda ise bu kez özel olarak düzenlenen zamanaşımı süresi uygulanacaktır. Bu süre de 10 yıl olarak düzenlenmiştir. Bu süreleri aşan zaman diliminde borç sona ermesinde de uyuşmazlık konusu alacağı talep hakkı zamanaşımı definde bulunulması ile birlikte düşmektedir. Zamanaşımına uğrayan bir borcu eğer; borçlusu kendi isteği ile ödemez ise alacaklının alacağını talep edebilme hakkı yoktur.

2.6. PMF 1931 Bakiye Ömür Tablosunun Kullanılması Gerektiği

³ Yrg. 21. HD'nin 08.06.2017 tarihli ve E. 2017/1253, K. 2017/5008 sayılı kararı.

⁴ Mesut BALCI, İş Kazası veya Meslek Hastalığından Doğan Maddi ve Manevi Tazminat Davaları Uygulaması, Ankara 2018, s.1132.

Olayda davacının bakiye ömrünün hesabında dairemizce kabul edilen PMF 1931 bakiye ömür tablosu yerine iş bu davalar için uygulanma imkanı olmayan TRH 2010 bakiye ömür tablosunun uygulanmasının hatalı olduğu⁵, kararında da görüleceği üzere PMF 1931 tablosunun kullanılması gerekir⁶.

2.7. Aktif Dönemin 60 Yaş Sınırı

İşçinin 60 yaşına kadar aktif dönemde günlük net geliri üzerinden, 60 yaşından sonra bakiye ömrü kadar pasif dönemde asgari ücret üzerinden, her yıl için ayrı ayrı hesaplama yapılacağı Yargıtay'ın yerleşmiş görüşlerindedir⁷. Ancak işçinin aktif olarak çalışabileceği yaşın daha fazla olduğu ispatlanabiliyorsa aktif dönemin gerçek verilere göre belirlenmesi gerekir.

2.8. Pasif Dönemde AGİ'nin Hesaplanmayacağı

Ücretle fiilen çalışanlara uygulanmak için getirilen asgari geçim indiriminin, ücretli bir çalışmanın söz konusu olmadığı pasif devre zararının hesaplanması sırasında dikkate alınmaması⁸ gerekir.

III. SONUÇ

SGK tarafından işveren veya kusurlu üçüncü şahıslardan rücu talep edilen miktar, sorumluların kusurlarına göre işçiye bağlanan gelirin peşin değeridir.

İşçiye bağlanan gelir ve sosyal yardım zammı, SGK'nın 2011/58 sayılı Genelgesi ekinde yer alan tablodaki peşin sermaye değeri ile çarpılarak rücu edilecek miktar hesaplanır.

⁵ Yrg. 21. HD'nin 13.05.2019 tarihli ve E. 2018/6363, K. 2019/3695 sayılı kararı.

⁶ Yargı ve Sosyal Güvenlik Kurumu gelir bağlama işlemlerinde uzun yıllardan beri PMF-1931 Fransız yaşam (mortalite) tablosu kullanılmaktadır. Tablonun yasal dayanağı, 506 sayılı Kanunun 22 nci maddesidir. 1965 yılında yürürlüğe konulmuştur. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda, yürürlükten kaldırılan 506 sayılı Yasanın 22 nci maddesi benzeri bir hüküm bulunmadığından, yeni bir yasal düzenleme yapıncaya ve kurumlar arasında birlik sağlanıncaya kadar PMF-1931 yaşam tablosunun kullanılması gerekmektedir. Bu konuda 5510 sayılı Kanunun geçici 3 üncü maddesinde "Bu kanuna göre çıkarılması gereken yönetmelikler ile diğer düzenlemeler yürürlüğe girinceye kadar, mevcut tüzük ve yönetmelikler ile diğer düzenlemelerin, bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanmaya devam edilir" hükmü yer almaktadır. Bu nedenle, yeni bir düzenleme yapıncaya kadar, PMF-1931 yaşam tablosunun tazminat hesaplarında ve Sosyal Güvenlik Kurumu gelir bağlama formül ve işlemlerinde kullanılmalıdır.

2014'den itibaren Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Aktüerya Bilimleri Bölümü, Marmara Üniversitesi ve Başkent Üniversitesi'nin çalışmalarıyla "TRH2010" adı verilen "Ulusal Mortalite Tablosu"nu kullanılmasını içtihat etmektedir.

⁷ Yrg. 10. HD'nin 14.01.2020 tarihli ve E. 2017/6065, K. 2020/86 sayılı kararı.

⁸ Yrg. 21. HD'nin 20.05.2019 tarihli ve E. 2018/6284, K. 2019/3938 sayılı kararı.